

Üks lõppeva hooaja viimaseid esietendusi RAT «Estonia» laval oli Eugen Kapi ooper «Vabaduse laulik». Nagu kavalheltki lugeda võib, on see 1950. aastal esmakordselt publiku ette jõudnud teose neljas lavastus «Estonias». Eelmisest erineb see aga tunduvalt. Koostöös lavastaja, Eesti NSV teenelise kunstitegelase Arne Mikuga valmis autoril ooperist uus redaktsioon, algvariandist kompaktsem, terviklikum. Välja on jäetud üks pilt (Tallinna kaitselahing), põhjendatud kärpeid ja ümberpaigutusi on mujalgi. On ka uut muusikat, mis aga varasemaga stililt hästi kokkusulab. Samuti on sisse toodud materjali E. Kapi populaarseimast kantaadist «Rahva võim», mis annab ooperile sobiva apoteoosi. Õnnestunuks võib lugeda ka raamjutustuse vormi. See loob seosed tänapäeva ja ooperi sündmustiku aja vahel — on ju «Vabaduse lauliku» lavaletoomine seotud kahe suure tähtpäevaga — Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 40. ja Eesti NSV 45. aastapäevaga.

Lavastus ise on loogiline, kõiges on toetunud muusikale. Hästi on tabatud ajastu vaimu. Mõned üksikud ajalooalased küsitavused (nagu sakslaste dessant Tallinna lähistele esimesel sõjahommikul) võib kanda žanri tinglikkuse arvele. Et üle saada staatilisusest kooristseenides, mille paratamatult endaga kaasa toob teoses üsna olulisel kohal olev oratoriaalne alge, on koorile antud küllaltki palju tausttegevust (proloogis, 1. ja 5. pildis), mis enamasti ka loomulikuna mõjus.

Mis puutub osatäitjatesse, siis nendest on mõneti raske kirjutada, sest enamasti on esietendustel rollid veel kujunemisjärgus. Toimub ju siis kontseptsiooni esimene proov publiku peal. Seetõttu poleks tegelikult üldse õige anda lõplikku hinnangut ühele või teisele osatäitmisele pelgalt paari esimese etenduse põhjal. Alljärgnevat tuleks pigem võtta üksnes kui hetkeseisu subjektiivset konstateeringut (aluseks on esietendused 17. mail ja 2. juunil). Tõeline rollilähenduse analüüs võiks kõne alla tulla alles siis, kui esinejal on seljataga 3—4 etendust. Seda enam, et «Vabaduse lauliku» puhul on meil tegemist ooperiga, milles tema sünniaja esteetilistest seisukohtadest tulevalt on tegemist nn. mustvalge printsiibiga karakteriloomes. See aga seab osatäitjate ja lavastaja ette üpris rasked ülesanded.

Nn. positiivse leeri tegelastest on arendatum muusikaline iseloomustus antud luule-

Sinp ja Vasar 21.06.85

«VABADUSE LAULIK» TAAS LAVAL

taja Juhan Rajule ja tema mõrsjale Arm Kaldmale. Raju võitlusluule ja armastuse teema ongi ooperi keskseks teljeks. 17. mail laulis Raju partiid V. Puura, 2. juunil H. Miilberg. V. Puura puhul tundus, et vokaalselt istub Raju talle hästi, kuid häirib teatud kammitsetus lavalises liikumises. Ilmselt ei ole laulja veel leidnud päris tõelist kontakti oma kangelasega, too tundub veel liialt pjedestaalil olevana. Õnnestunud olid V. Puural vanglapilt ning introduktsioon. H. Miilbergi Raju oli inimlikum, vahetum eneseväljenduses ning ka vokaalselt nauditav.

Armu osas esines 17. mail

Raju — Hans Miilberg, Arm — Maaja Haamer.

H. Raamat, 2. juunil M. Haamer. H. Raamatule näib lähedasem olevat Arm-võitleja, mida eriti selgelt võis tunda 2. ja 4. pildis. M. Haameri Arm on õrnem, hellem. Tema kõrgpunktiks kujunesid loomuliku lihtsuse ja siirusega esitatud 1. pildi aaria ning duett Rajuga. Gestapo- ja metsastseenides oli lauljatar küll mänguliselt usutav, vokaalselt aga jäi nõrgemaks.

Suhteliselt üheplaaniline on vana revolutsionääri Kaldma kuju. Nii M. Palm kui ka U. Kreen olid selles rollis oma-moodi veenvad, mõlema puhul võis aimata oma kontseptsiooni, mis esialgu küll veel täielikult ei realiseerunud. Vo-

kaalselt võib mõlemat esitust õnnestunuks pidada.

Üsnagi nappe võimalusi mitmekülgse, elulise karakteri loomiseks on autor andnud vastasleeri esindajatele. Eriti meestegelaste puhul on tegemist kindla tüüpikujuga, kelle tegevusloogika on ajastu poolt sisse programmeeritud. Sellistena olid nii E. Kärveti Gestapo ohvitser Mühlhausen kui ka T. Tralla Mäger igati omal kohal. (Teised kavalehel märgitud osatäitjad — T. Maiste ning K. Karask — eelmainitud etendustel ei esinenud.)

Pisut rohkem materjali on antud Gerdale. Kahju, et ooperis jäävad avamata motiivid, miks Gerdast sai äraandja, — see aidanuks kuju huvitava-maks muuta. Ka tekib praegu küsimus vanglastseeniga seoses: mis alust oli Mägral ja Gerdal arvata, et Raju võiks Gerdat uskuma jääda? Tõsi, proloogi tumm-mängu põhjal võib elava fantaasiaga vaataja ehk mingeid alateadlikke motiive leida, aga siiski... Igatahes peab U. Tautsile ja L. Tammelile au andma, et nad, vaatamata karakteri ettemääratusele, suutsid luua osat isikupärase tõlgenduse. Esimamulje põhjal tundus U. Tautsi Gerda olevat rafineeritum, enesekindlam, L. Tammeli oma aga arem, ettevaatlikum.

Kooril, nagu juba öeldud, on «Vabaduse laulikus» küllaltki vastutusrikas osa, millega ta ka toime tuli. Põhiliselt võib rahule jääda ka orkestriga. Esimesel õhtul, mil etendust juhatas E. Klas, mõjus orkestripartii hästi tasakaalustatuna,

vaoshoituna. 2. juuni etendusel, mida dirigeeris K. Raudsepp, oli esitus mõneti hoogsam, kaasakiskavam, kuid paraku tekkis jällegi võistlus orkestri ja vokaali vahel, millest viimane mitte iga kord võitjana ei väljunud. Näib siiski, et selle kroonilise puuduse täielik likvideerimine saab teoks alles kauaoodatud uue ooperimaja valmides, muidugi juhul, kui sealse saali akustika praeguse «Estonia» omast parem on.

Lavastuse mõjulepääsuks aitas palju kaasa E. Renteri lavakujundus. Selle kandeve komponent — memoriaali võlv — löi omal kombel seose raamjutustuse printsibiiga, otsekui rõhutades laval toimivate sündmuste mõju ja tähendust meie tänasele päevale. Lisaks kunstilisele küljele, mis soodsalt kaasa mängib iga pildi meeleolule, võimaldab kujunduse tehniline lahendus kiiret üleminekut pildilt pildile. Pisiastjadeni ajastutruud olid kostüümid.

Niisiis saab lavastust esietenduste järgi otsustades põhiliselt õnnestunuks lugeda. Praegu on veel vara ennustada ooperi edasist käekäiku. Loodetavasti mõjub eelseisev suvepuhkus värskete lavastuste positiivselt, võimaldades tal veelgi küpseda. Igatahes võib nentida, et «Vabaduse lauliku» kavvavõtmine oli õigustatud. On kindel, et meie muusikasalves on mõndagi sellist, mida tasub värskelt pilguga üle vaadata (meenutagem kas või L. Austeri «Tiina» uuslavastuse edu). Ometi tahaks loota, et Eesti NSV 50. ja võidu 45. aastapäevaks osutub võimalikuks ka sobivateemalise uudisteose lavaletoomine. Eeltõid selleks tuleks alustada juba praegu — ja teatripoolne initsiatiiv on siin otsustava tähtsusega.

MONIKA TOPMAN